

Arboretum Wespelaar

Joke OSSAER

Het jaar werd warm ingezet: op 15 januari koesterden de eerste bloemen van de kleine *Prunus mume* 'Beni-Chidori' naast de serre zich in het zonlicht en pas op 21 januari kregen we weer echte vorst (-8 °C). Tegen dan stak er ter vervanging van de voormalige zieke taxushaag in de uithoek van het Wernerbos alweer een nieuwe haag in de grond: nu met *Quercus* 'Waesland'¹⁾. Deze wintergroene eik tref je bij kwekers voornamelijk als een selectie van *Quercus × crenata* (syn. *Q. × hispanica* HORT. (*Q. cerris* × *Q. suber*)) maar het zou misschien toch eerder om een kruising van *Quercus ilex* gaan. Wat alleszins vaststaat, is dat het een van de betere wintergroene eiken is voor hagen. Bij strenge vorst verkleurt het blad wat bruin maar het valt pas echt af bij het ontluiken van het nieuwe blad. Jonge planten zijn wat vorstgevoelig, dus is het afwachten wat het effect zal zijn van de winterprik vlak na de aanplanting. Hopelijk camoufleert de haag vrij snel de huizen achter de omheining.

¹⁾ Noot van de redactie: Deze selectie is ook bekend onder de naam *Quercus* 'Waesland Select'. Ze is voor het eerst onder deze naam (als cultivar van *Q. × hispanica*) verspreid door MICHEL DECALUT (boomkwekerijcatalogus Arboretum Waesland 1991-1992 p. 28) maar zonder enige beschrijving waardoor de naam niet als "established" kan aanzien worden (= algemeen aanvaard volgens de International Code of Nomenclature for Cultivated Plants). Het epitheton "Select" lijkt onder de provisies van Art. 21.17. van deze code onaanvaardbaar (Art. 21.17: A name is not established if on or after 1 January 1996 its cultivar epithet contains the following words or their equivalents in any language: "cultivar", "grex", "group", "hybrid", "maintenance", "mixture", "selection", "series", "sport", and "strain" or the plural form of these words, or the words "improved" and "transformed" or their equivalents in any language).

Na de extreme droogte van vorige zomer drong een betere watervoorziening zich op. In januari werd dan ook werk gemaakt van een nieuwe irrigatieleiding via de voormalige Philippedreef in het Wernerbos. Dit bood meteen ook de gelegenheid om het gazonpad hier helemaal te vernieuwen dat zwaar had afgezien van de droogte in de zomer van 2018.

Eind januari, begin februari lag het arboretum onder een sneeuw wit dekentje en ging alles weer even slapen. Grappig hoe de bloemblaadjes van *Hamamelis vernalis* 'Quasimodo' als kleine vlammetjes onder de sneeuw uit kwamen piepen. Hij heet Quasimodo omwille van zijn grillige, bochtige vertakking. Ook het silhouet van *Phellodendron lavalleei* werd extra in de verf gezet door de sneeuw [Ill. 1]. De zwartverkleurde vruchten staken scherp af tegen de lucht en ook de kurkachtige schors maakt hem 's winters extra aantrekkelijk (of moet ik "haar" zeggen? Want ons exemplaar draagt vruchten en *Phellodendron* is tweehuizig). Wispelturig als het weer tegenwoordig is, werd het op 15 en 21 februari dan weer zomers warm: tot 22 °C op de Magnolia-weide. En op 25 februari zelfs 24 °C! Weer een nationaal warmterecord gesneuveld (de warmste februaridag sinds 1901, het begin van de metingen): echt gestoord!

De bronskleurige blaadjes van *Sorbus gracilis* kwamen zowaar al piepen. Dat doen ze wel vaker, met bevroren bladeren tot gevolg als de temperaturen nadien toch weer zakken. Maar de plant zelf (uit de bergen van Japan) kan blijkbaar wel wat verdragen. Begin maart lieten al heel wat Magnolia's een tipje van hun bloemen zien en stonden de ranke, witte

1 – Het silhouet van *Phellodendron lavalleyi* werd extra in de verf gezet door de sneeuw. Arboretum Wespelaar
[L. Wester, 01-02-2019]

bloemen van *Magnolia zenii* zelfs al helemaal open [Ill. 2]. Niet abnormaal voor deze vroege bloeier die samen met de verwante *Magnolia biondii* jaarlijks de eerste is. Alleszins wel een

2 – De ranke, witte bloemen van *Magnolia zenii* stonden begin maart al helemaal open. Arboretum Wespelaar
[L. Wester, 04-03-2019]

teken dat de lente nu echt in de lucht hangt. In de natuur zou er van deze soort nog maar één populatie bestaan ergens in Jiangsu (China) met slechts 18 individuen en jammer genoeg zonder natuurlijke regeneratie. Dus “ernstig bedreigd” volgens de IUCN Red List²⁾. Wij kweekten de plant op uit zaad verkregen via de Magnolia Society Seed Exchange Program, een waardevol initiatief waar we zelf ook jaarlijks zaden voor inzamelen. De zaden werden aangeleverd vanuit het Chollipo Arboretum in Zuid-Korea en zouden van een boom komen die hoorde bij de eerste introductie in cultuur van de soort via het Arnold Arboretum: weer

²⁾ zie: <https://www.iucnredlist.org/species/32427/2818816>

een bewijs dat samenwerken binnen een netwerk van arboreta een goede zaak is voor het behoud van bedreigde soorten.

Ook *Sorbus caloneura* vouwde begin maart weer zijn blaadjes open: een spektakel waar ik jaarlijks naar uitkijk omdat het op zo een verfijnde en tegelijkertijd krachtige manier gebeurt [Ill. 3]. “Caloneura” betekent “met mooie nerven”. De bladnerven liggen inderdaad geprononceerd in het enkelvoudige blad. Minder opvallend maar ook jaarlijks een vaste stop op mijn ronde is de bloei van *Litsea kingii* (tweehuizig, Lauraceae) [Ill. 4]. Fascinerend hoe de (hier vrouwelijke) bloemen net als die van *Castanea sativa* (de mannelijke) wel erg mannelijk geuren. Zou iemand daar al eens onderzoek naar gedaan hebben? Zitten er

geurstoffen in sperma die overeen komen met die van sommige planten in bloei?

In principe hadden we de tuin al vanaf half maart kunnen openstellen omdat de magnolia-bloei op de Magnoliaweide al ver genoeg stond om bezoekers te lokken. De wind gooide echter roet in het eten. We hebben het graag netjes wanneer we de deuren openen en op 11 maart kreeg het arboretum nog een storm over zich heen met bijhorende schade en

3 – *Sorbus caloneura*: “caloneura” betekent “met mooie nerven”. Arboretum Wespelaar [L. Wester, 04-03-2019]

4 – *Litsea kingii* (KC103b, Sichuan, CHN, 2215m). Arboretum Wespelaar [L. Wester, 04-03-2019]

opruimwerk. Er viel een grote moerasedijk om in het Wernerbos en een kruin van een beuk langs de kasseiweg van het domein van Wespelaar brak uit en kwam terecht in de zuidwesthoek van het Marnefbos.

Op 19 maart kregen we weer wat nachtvorst waardoor een aantal witbloeiende *Magnolia's* op de eerste lentedag beige verkleurden. De bloemen van *Magnolia* 'Pegasus' en *M.* 'Leda' waren niet meer om aan te zien. "The Girls" daarentegen stonden er vroeger dan anders op hun paasbest bij. In perk 210 stond ook *Fraxinus baroniana* (een zeldzame es uit China) voor het eerst in bloei: een primeur voor Europa!

Op zondag 31 maart ging de Rode Poort³⁾ open en genoten om en bij de 500 bezoekers van de *Magnolia's* in volle bloei. Zelfs de zachtgele bloemen van *Magnolia* 'Elizabeth' en *Magnolia* 'Petit Chicon' waren al van de partij. Op de binnenkoer liet *Acer sempervirens* voor het eerst volop zijn groengele bloemetjes zien tussen de friskgroene blaadjes. Hij kreeg prompt een sterretje in onze databank. In april kregen we spijtig genoeg toch nog een paar nachten met vorst waardoor de magnolia-bloemen weer een duw kregen en bruin kleurden. Wat ook het geval was bij het immer schone maar o zo vorstgevoelige blad van *Tilia endochrysea*. Hoe jammer. Dit werd gelukkig wel wat gecompenseerd door de bloemen van de *Wisteria's* op de binnenkoer die in de tweede helft van april al open kwamen en helemaal geen last ondervonden van de vorst.

Net naast de "rotonde" vlak voor het betreden van de Magnoliaweide verraste *Xanthoceras sorbifolium* ons voor het eerst met zijn weelderige bloei. De witte bloemen in opstaande trossen waren wellicht te zwaar voor de nog frêle kruin: een paar dagen later brak hij uit bij een windvlaag. Hopelijk herstelt hij zich

want het is een opmerkelijk boompje in bloei. Eens bestoven kleurt het gele hart van de bloem van deze Chinese kastanje rood zoals we ook zien bij *Aesculus*: beide geslachten horen thuis in de zeepboomfamilie (Sapindaceae).

De *Rhododendron's* leken minder uitbundig dit jaar en droegen alleszins vaak minder bloemen dan gebruikelijk. Vermoedelijk moesten ze nog herstellen van de droogte van vorige zomer. Heel wat planten overleefden het niet en zullen worden vervangen. De kornoeljes hebben zich gelukkig wel goed herpakt: in het Marnefbos kon je eind april niet naast de bloeiende *Cornus florida* selecties, *C. nuttallii* 'North Star' en *C.* (STARDUST) 'Rutfan' kijken.

Begin mei ontdekten we dat de mooie *Nothofagus antarctica* in het Wernerbos halfdood was. Hij was al een paar jaar minder in zijn sas en de droogte van 2018 was er ook hier vast te veel aan. *Nothofagus* ziet er vaak oud uit maar wordt dat niet in ons klimaat. We zullen hem via stek vermeerderen want vorig jaar verloren we ook al een mooi exemplaar bij een storm.

Een echte verrassing waren de eerste bloemen na 16 jaar op onze enige overlevende *Magnolia decidua* (voorheen *Manglietia decidua*) in het Verlatbos. Alweer een primeur voor Europa in Wespelaar! Deze recent ontdekte soort werd in Europa geïntroduceerd via zaden die Philippe de Spoelberch opkweekte en uitdeelde op hoop van zegen. *Magnolia decidua* is slechts gekend van één enkele populatie in Jiangxi (China) en staat op de IUCN Red List vermeld als bedreigde soort. Binnen

³⁾ De Rode Poort is het onthaalgebouw en heeft aan de straatzijde een rode poort. Het is het oudste gebouw van het arboretum. Aanvankelijk was de Rode Poort een boerderij, nadien deed het gebouw dienst als taverne en kantoorroimte. Arboretum Wespelaar kocht het gebouw aan in 2006.

Manglietia was het de enige soort die zijn bladeren verloor. Binnen *Magnolia* is dat natuurlijk niet zo maar hij behield toch zijn soortnaam “decidua”.

De ijle, opstaande bloemen zelf zijn minder spectaculair: 4 groene buitenste tepalen en tot wel 11 zeer smalle, binnenste tepalen wit van tint. PHILIPPE DE SPOELBERCH nam de moeite om een interessante fotosequentie te maken zodat we het openen van de tepalen konden volgen [Ill. 5]: op drie dagen tijd waren de bloemen uitgebloeid. De tepalen gingen echter nooit helemaal open: kwam dit door het wat frissere weer of kruipen bestuivers gewoon tussen de tepalen door om bij de meeldraden te geraken? Dat is nog niet helemaal duidelijk.

Begin juni trakteerden onze gidsen Kees, Ingrid en Bénédicte de abonnees op een voordracht over de internationale Rode Lijst en een bijhorende rondleiding. Het was puffen geblazen want het werd tot 37 °C op de Magnoliaweide! Ter compensatie hagelde en regende het stevig in de nacht van 4 juni en half juni volgde weer een serieuze regenbui (26 l/m²).

Nog een toffe aanwinst die ons bij zijn bloei op de binnenkoer verraste met zilveren sterretjes met een oranje hart is *Buddleja loricata*. Het is grappig om zien hoe sommige bloemen viertallig zijn en andere vijftallig [Ill. 6]. In Amerika wordt deze struik uit Zuid-Afrika ook wel “popcorn buddleja” genoemd omdat de gesloten bloemen daar wel wat aan doen denken. De zoete geur trekt heel wat insecten aan. De soortnaam “loricata” komt van het Latijnse “lorica” wat lederen pantser betekent: het zou kunnen wijzen op de taaie, rimpelige bladeren die dicht bezet zijn met roestkleurige haren.

Minder leuk in beeld kwamen onze *Magnolia sieboldii*. Ze reageerden slecht op de droogte en hitte van vorig jaar en ons mooiste exemplaar in het Marnefbos kreeg vermoedelijk de genadeslag tijdens de voorjaarsvorst: hij zou het niet halen dit jaar. Twee planten in het Marnefbos die we opkweekten uit zaad dat we kregen via de botanische tuin van Utrecht doen het gelukkig wel nog goed en zijn vermoedelijk van een meer winterharde oorsprong. Het gaat om zaad geogost in

5 – *Magnolia decidua*:
de tepalen gingen nooit helemaal open. Arboretum Wespelaar
[Ph. de Spoelberch, 11-05-2019, 22:21]

6 – *Buddleja loricata*: sommige bloemen zijn viertallig en andere vijftallig. Arboretum Wespelaar [K. Camelbeke, 08-06-2019]

Zuid-Korea op de berg Gwanak. Bij *Abies* was er ook uitval als gevolg van de droogte van 2018 (*Abies amabilis*, *A. balsamea*, *A. densa*, *A. lasiocarpa*). En ook *Carpinus* had het moei-

lijk met opeenvolgende hitte, droogte en voorjaarsvorst. *Philadelphus* leek dan weer wel in zijn nopjes en bloeide overal rijkelijk ondanks de hittegolf die weer toesloeg in de tweede helft van juni.

In het Verlatbos bloeide voor het eerst een veelbelovende *Stewartia ovata*, opgekweekt uit zaad dat verzameld werd in Rabun County (Georgia, VS). Hij deed dat heel apart met paarse meeldraden die mooi afstaken tegen de gekreukte witte kroonblaadjes [Ill. 7]. De kleur van de meeldraden bij *Stewartia ovata* is erg variabel en kan net zo goed wit, geel, oranje, roze of paars zijn.

De hittegolf van juli verbrak weer een record. Het werd tot 41,5 °C op de Magnoliaweide! Het warmterecord voor België ging er aan en ook dat van hoogste minimumtemperatuur: in de nacht van 25 juli werd het niet kouder dan 23,5 °C! Eind augustus volgde een derde hittegolf. Er zat niets anders op dan de planten regelmatig water te geven. Onze jobstudent maakte van de nood een deugd en vond verkoeling in de Artoisvijver die moest vrijgemaakt worden van algen en overtollige

7 – *Stewartia ovata* (Rabun Co., GA, USA). Arboretum Wespelaar [K. Camelbeke, 04-07-2019]

waterplanten. In het Marnefbos waren de *Stewartia*'s duidelijk niet gelukkig maar de verwante *Franklinia alatomaba* gaf geen krimp en toonde zijn eerste bloemen vrij vroeg voor zijn doen.

September was de maand om onze *Malus*, *Sorbus* en *Euonymus* collectie een bezoekje te brengen: vruchten waren er in overvloed en in alle kleuren. Qua herfstverkleuring stelde het nog niet zoveel voor: enkel onze orangerode *Aesculus glabra* 'Herkenrode' in het Wernerbos evenals een felrode *Acer pseudosieboldianum* en twee goudgele *Betula alleghaniensis* in het Marnefbos sprongen er echt uit. Met de klimaatverandering schuift het begin van de herfst duidelijk meer op in het jaar. Verder was de maand september opnieuw veel te droog. Oktober was gelukkig redelijk nat: 73,5 l/m², meteen de natste maand voor 2019.

Maclura pomifera verraste ons begin oktober met vruchten als kanonskogels zo groot: niet voor niets een zaailing van de selectie *M. pomifera* 'Cannonball' [Ill. 8]. Ik heb het niet getest maar blijkbaar ruiken de oneetbare vruchten van de osagedoorn naar petroleum als je ze doorsnijdt. Zo'n "osage-appel" is eigenlijk een samengestelde vrucht en kan tot 400 g wegen. De Osage-indianen gebruikten het dense hout voor hun bijlen en bogen. Het plakkerige melksap (latex) van de vruchten werd gebruikt als bindmiddel voor verf waarmee ze zich insmeerden als ze op oorlogspad gingen. In de VS werd de enorm doornige struik toegepast als veekering. *Maclura* is een monotypisch geslacht dat tot de moerbeifamilie (Moraceae) behoort en tweehuizig is.

Ook *Asimina triloba* was weer zwaarbeladen met vruchten: het lijkt erop dat atalanta's, vliegen en libellen aangetrokken worden door de geur van het rijpend fruit. Op de Magnolia-weide viel *Carpinus caroliniana* 'Red Fall' op met zijn rode blad en rode bracteeën: mooi! Ook de goudgele *Carya ovata* en *Sassafras*

albidum waren weer onweerstaanbaar. In het Wernerbos stond *Clerodendrum trichotomum* er half oktober nog frisgroen bij en volop in bloei.

Op de Artoisweide (rondom de zichtas tussen de Artoisvijver en het nieuwe Artoispaviljoen) begon het paviljoen stilaan vorm te krijgen. Jammer genoeg moesten een paar mooie bomen en struiken die in het zichtveld stonden plaats maken. Zo verloren we onze *Magnolia* 'Patty'. Die hadden we in 2007 nog benoemd en werd sindsdien jaarlijks opgevolgd. Hij werd uiteindelijk toch niet geregistreerd omdat de bloei onderdeel was van onze selectie *Magnolia* 'Sybille'. Ook de prachtige bloeiende *Malus hupehensis* en *Malus transitoria* werden opgeofferd voor een vrij zicht op het paviljoen. Vooral de laatste ga ik persoonlijk missen: als ik toevallig kleine groepen

8 – Een zaailing van de selectie *M. pomifera* 'Cannonball' met samengestelde vruchten als kanonskogels zo groot. Arboretum Wespeelaar [K. Camelbeke, 02-10-2019]

gidste tijdens de bloeiperiode nam ik ze mee onder de kruin die een wonderlijke, knusse, gesloten koepel vormde. Het was geweldig om naar al die bloemen boven je hoofd te kijken en verbaasd te luisteren naar het vrolijke gezoem van de opgewonden bijen. Ik associeerde de boom met HERLINDE DE JAECK die hem ook heel erg koesterde. Opgelucht dat ik dat oordeel niet moest vellen. *Acer ×freemanii* 'Morgan' die we in 2016 als cadeau kregen van de IDS Council, stond ook in de weg voor het paviljoen maar was nog doenbaar van formaat zodat hij voor de werken in maart nog snel verplant werd. Hij verkleurde mooi oranje in de herfst en lijkt de verplanting vrij goed verteerd te hebben.

Er stierven ook weer een paar mooie struiken door de zomerdroogte: *Staphylea trifolia* bijvoorbeeld. Normaal vindt die voldoende water via de gracht waar hij naast staat maar deze zomer was de gracht lange tijd kurkdroog. Vorig jaar stond hij eind oktober nog in bloei en kreeg hij zelfs nieuwe bladeren wat eigenlijk al een teken aan de wand was en een signaal dat hij serieus onder stress stond: normaal bloeit de Amerikaanse pimpernoot in het voorjaar.

De laatste nacht van oktober kregen we de eerste vorst: -1 °C. Dit zorgde ervoor dat de Japanse esdoorns in het Marnefbos eindelijk het warme kleurenschouwspel boden dat we van hen verwachten. En zo sloten we op 17 november het seizoen af met een prachtige herfstwandeling voor alle vrijwilligers en medewerkers waarbij de herfstzon de kleuren nog extra in de verf zette. Op 20 november werden de bonsais voor de veiligheid binnengehaald want het werd -3,5 °C. Meteen ook een sein voor veel bomen om veel later dan anders hun bladeren te laten vallen. Op 5 december vroor het 's nachts tot -4 °C maar daarna was het weer gedaan met vriezen tot de nacht van tweede kerstdag. We kregen op 17 december zelfs griezelig hoge temperaturen van liefst 22 °C op de Magnoliaweide. In het Marnefbos zwaaide de wintergroene *Euonymus myrianthus* op feestelijke wijze 2019 uit met prachtige oranjegele vruchten die mooi afstaken tegen zijn donkergroene blad. Alweer een jaar voorbij in Arboretum Wespelaar (het 9e sinds de officiële opening in 2011). Het eerste decennium komt met rasse schreden nader.